بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق جزای بین‌الملل

دکتر مهدی مومنی
عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور
مژگان رامین‌نیا

ویراستار علمی
سمیه‌سادات میری لواسانی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی
تهران ـ ۱۴۰۰

سرشناسه : مومنی، مهدی، ۱۳۴۷ -
Momeni, Mahdi
عنوان و نام پدیدآور : حقوق جزای بین‌الملل/ مهدی مومنی، مژگان رامین‌نیا ؛ ویراستار علمی سمیه سادات میری‌لواسانی.
مشخصات نشر : تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۳۵۴ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۳۵-۳
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه: ص. [۳۳۱] - ۳۴۸.
موضوع : حقوق جزای بین‌الملل
موضوع : International criminal law
شناسه افزوده : رامین‌نیا، مژگان، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده : میری لواسانی، سمیه‌سادات، ۱۳۶۰-، ویراستار
رده‌بندی کنگره : KZ۷۰۰۰
رده‌بندی دیویی : ۳۴۵
شماره کتابشناسی ملی : ۸۵۰۶۹۰۰

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهر دانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید.

www.**shahredanesh**.com

عنوان : **حقوق جزای بین‌الملل**
مولفین : **دکتر مهدی مومنی ـ مژگان رامین‌نیا**
ناشر : مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش
ویراستار علمی : سمیه‌سادات میری لواسانی
نوبت چاپ : اول
تاریخ چاپ : ۱۴۰۰
شمارگان : ۳۰۰۰
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۳۵-۳
بهاء : ۸۵,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.حق چاپ محفوظ است.

تهران ـ خیابان کریمخان زند ـ خیابان سنایی ـ خیابان نهم ـ خیابان گیلان ـ پلاک ۵
کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰
Email: publication@sdil.ac.ir Website: http://www.sdil.ac.ir

تقدیم به:

استادان حقوق

که راه رسیدن به سرچشمه عدالت را می‌دانند

و دانشجویان حقوق

که راهی این راهند.

به نام خداوند جان و خرد

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفاء می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانون‌گذار فهیم و آگاه، هیچ‌گاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت و هیچ‌گاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران و اساتید حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه‌بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

کشور ایران به‌ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل‌توجهی در توسعه کمّی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به‌مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمّی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی موردنیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش که همواره سعی داشته است علاوه‌بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به‌صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتاب‌های حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات موردنیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات جناب آقای **دکتر مهدی مومنی** و خانم **مژگان رامین‌نیا** در تالیف کتاب **حقوق جزای بین‌الملل** را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورداستفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست مطالب

سخن ناشر ۷
سرآغاز..... ۱۵

بخش اول: مبانی نظری و مفاهیم اساسی حقوق جزای بین‌الملل..... ۱۷

فصل اول: تعریف، جایگاه و اصول حاکم بر حقوق جزای بین‌الملل ۱۹
گفتار اول: تعریف حقوق جزای بین‌الملل..... ۱۹
مبحث اول: دیدگاه سنتی..... ۲۰
مبحث دوم: دیدگاه نوگرا..... ۲۳
گفتار دوم: جایگاه و ارتباط با سایر رشته‌ها..... ۲۷
مبحث اول: ارتباط با حقوق بین‌المللی عمومی..... ۲۷
مبحث دوم: ارتباط با حقوق بین‌المللی بشر ۳۰
مبحث سوم: ارتباط با حقوق بشردوستانه بین‌المللی ۳۱
مبحث چهارم: ارتباط با حقوق مخاصمات مسلحانه..... ۳۵
مبحث پنجم: ارتباط با حقوق کیفری ملی ۳۶
گفتار سوم: اصول حاکم بر حقوق جزای بین‌الملل..... ۳۸
مبحث اول: اصل قانونی بودن جرم..... ۳۸
مبحث دوم: اصل قانونی بودن مجازات ۴۴
مبحث سوم: اصل مصونیت جزایی دیپلماتیک..... ۴۷
مبحث چهارم: اصل مسئولیت کیفری فردی..... ۴۸
گفتار چهارم: اصل برائت..... ۵۱
مبحث اول: اصل تفسیر مضیق..... ۵۲
مبحث دوم: اصل ممنوعیت قیاس..... ۵۶
مبحث سوم: اصل اختصاصی بودن استرداد..... ۵۹
مبحث چهارم: اصل منع تعقیب و محاکمه و مجازات مجدد..... ۶۰

فصل دوم: منابع حقوق جزای بین‌الملل ۶۳
گفتار اول: معاهدات و اسناد بین‌المللی ۶۴
مبحث اول: اقسام معاهدات بین‌المللی ۶۵
مبحث دوم: قانون‌گذاری بین‌المللی ۶۷
گفتار دوم: عرف بین‌المللی ۶۷
مبحث اول: اقسام عرف و آثار حقوقی آن ۶۹
مبحث دوم: نقش عرف در حقوق جزای بین‌الملل ۷۱
گفتار سوم: اصول کلی حقوقی بین‌المللی ۷۷
مبحث اول: اصول کلی حقوق جزای (کیفری) بین‌المللی ۸۰
مبحث دوم: اصول کلی حقوق بین‌المللی عمومی ۸۱
مبحث سوم: اصول کلی حقوق مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و اصول کلی حقوق بشردوستانه بین‌المللی ۸۶
مبحث چهارم: اصول کلی حقوق کیفری مشترک در نظام‌های حقوقی عمده جهان ۸۹
گفتار چهارم: رویه قضایی کیفری بین‌المللی ۹۴
گفتار پنجم: دکترین ۱۰۰
فصل سوم: مفاهیم اساسی حقوق جزای بین‌المللی ۱۰۳
گفتار اول: جرم بین‌المللی ۱۰۳
مبحث اول: مفهوم ۱۰۳
مبحث دوم: مصادیق ۱۰۸
مبحث سوم: تحلیل ارکان جرم بین‌المللی ۱۰۹
بند اول: رکن قانونی جرم بین‌المللی ۱۰۹
بند دوم: رکن مادی جرم بین‌المللی ۱۳۲
بند سوم: رکن روانی جرم بین‌المللی ۱۴۵
گفتار دوم: مسئولیت کیفری بین‌المللی ۱۵۰
مبحث اول: شرایط و چگونگی تحمیل مسئولیت کیفری ۱۵۰
مبحث دوم: چگونگی تعیین و اجرای مجازات ۱۵۲
بند اول: چگونگی تعیین مجازات ۱۵۲
بند دوم: چگونگی اجرای مجازات ۱۵۴
مبحث سوم: موانع تحمیل مسئولیت کیفری ۱۵۵

بخش دوم: رویکرد عملی حقوق جزای بین‌المللی ۱۵۹

فصل اول: قواعد حل تعارض صلاحیت و همکاری‌های کیفری بین‌المللی..... ۱۶۱

گفتار اول: اصول حاکم بر تعیین صلاحیت کیفری بین‌المللی..... ۱۶۱

مبحث اول: اصل صلاحیت سرزمینی..... ۱۶۲

مبحث دوم: اصل صلاحیت شخصی..... ۱۶۳

مبحث سوم: اصل صلاحیت واقعی..... ۱۶۷

مبحث چهارم: اصل صلاحیت جهانی..... ۱۷۰

گفتار دوم: قواعد حل تعارض صلاحیت‌های جزایی در روابط دولت‌ها..... ۱۸۲

گفتار سوم: چگونگی تعامل دادگاه‌های کیفری بین‌المللی و دولت‌ها در تعیین صلاحیت کیفری..... ۱۸۵

مبحث اول: تفوق صلاحیت مرجع کیفری بین‌المللی..... ۱۸۶

مبحث دوم: تکمیلی بودن صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی..... ۱۸۹

مبحث سوم: همکاری‌های کیفری بین‌المللی..... ۱۹۲

بند اول: مدل‌های همکاری کیفری بین‌المللی..... ۱۹۳

بند دوم: همکاری کیفری بین‌المللی با دیوان..... ۱۹۴

فصل دوم: دادگاه‌های کیفری بین‌المللی ۱۹۷

گفتار اول: اقسام و مصادیق دادگاه‌های کیفری بین‌المللی..... ۱۹۷

مبحث اول: نسل اول؛ دادگاه‌های مبتنی‌بر معاهدات..... ۱۹۸

بند اول: دادگاه عالی لایپزیک ۱۹۲۰..... ۱۹۸

بند دوم: دادگاه نظامی بین‌المللی نورنبرگ ۱۹۴۵..... ۲۰۰

بند سوم: دادگاه نظامی بین‌المللی خاور دور ۱۹۴۶..... ۲۰۱

مبحث دوم: نسل دوم؛ دادگاه‌های مبتنی‌بر سازمان‌های بین‌المللی..... ۲۰۲

بند اول: دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق ۱۹۹۳..... ۲۰۳

بند دوم: دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا ۱۹۹۴..... ۲۰۴

مبحث سوم: نسل سوم؛ دادگاه‌های مبتنی‌بر توافق..... ۲۰۵

بند اول: دادگاه ویژه سیرالئون (سال ۲۰۰۰)..... ۲۰۶

بند دوم: دادگاه فوق‌العاده کامبوج (سال ۲۰۰۳)..... ۲۰۶

بند سوم: دادگاه ویژه لبنان (سال ۲۰۰۷)..... ۲۰۷

مبحث چهارم: دیوان کیفری بین‌المللی (سال ۲۰۰۲)..... ۲۰۸

گفتار دوم: جنایات مشمول صلاحیت محاکم کیفری بین‌المللی..... ۲۰۹

مبحث اول: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه بین‌المللی نورنبرگ ۲۱۰
مبحث دوم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه بین‌المللی خاور دور (توکیو)..... ۲۱۲
مبحث سوم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق ۲۱۲
بند اول: نقض‌های فاحش کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹ ..... ۲۱۲
بند دوم: تخلف از قوانین و عرف‌های جنگی ۲۱۵
بند سوم: ژنوساید (نسل‌زدایی) ۲۱۶
بند چهارم: جنایات ضدبشریت ۲۱۸
مبحث چهارم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا..... ۲۱۹
مبحث پنجم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه ویژه سیرالئون..... ۲۲۰
مبحث ششم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه فوق‌العاده کامبوج..... ۲۲۰
مبحث هفتم: جنایات مشمول صلاحیت دادگاه ویژه لبنان..... ۲۲۲
مبحث هشتم: جنایات مشمول صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی ۲۲۳
فصل سوم: آیین دادرسی دادگاه‌های کیفری بین‌المللی ۲۲۵
گفتار اول: آیین دادرسی کیفری دادگاه‌های نسل اول، دوم و سوم..... ۲۲۵
بند اول: دادگاه عالی لایپزیک ۲۲۵
بند دوم: دادگاه نظامی بین‌المللی نورنبرگ ۲۳۴
بند سوم: دادگاه نظامی بین‌المللی خاور دور ۲۵۴
بند چهارم: دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق..... ۲۵۵
بند پنجم: دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا..... ۲۶۰
بند ششم: دادگاه ویژه سیرالئون ۲۶۱
بند هفتم: دادگاه فوق‌العاده کامبوج ۲۶۲
بند هشتم: دادگاه ویژه لبنان..... ۲۶۴
گفتار دوم: آیین دادرسی کیفری دیوان کیفری بین‌المللی ۲۶۷
مبحث اول: مفاهیم کلی و اصول حاکم بر رسیدگی دیوان ۲۶۸
بند اول: ساختار دیوان کیفری بین‌المللی..... ۲۶۸
بند دوم: مفهوم «قانونی بودن» از منظر دیوان کیفری بین‌المللی..... ۲۷۲
بند سوم: رابطه دیوان کیفری بین‌المللی با شورای امنیت ۲۷۶
بند چهارم: اصول حاکم بر رسیدگی در دیوان کیفری بین‌المللی..... ۲۷۷
الف ـ وضعیت‌ها (Situations)..... ۲۸۵
۱- جمهوری دموکراتیک کنگو..... ۲۸۵

۲- اوگاندا ۲۸۵
۳- دارفور سودان ۲۸۵
۴- جمهوری آفریقای مرکزی ۲۸۵
۵- کنیا ۲۸۵
۶- لیبی ۲۸۶
۷- ساحل عاج ۲۸۶
۸- مالی ۲۸۶
۹- جمهوری آفریقای مرکزی II ۲۸۶
۱۰- گرجستان ۲۸۶
۱۱- بروندی ۲۸۷
۱۲- بنگلادش/ میانمار ۲۸۷
۱۳- افغانستان ۲۸۷
ب ـ پرونده‌ها (Cases) ۲۸۸
۱- پرونده عبدالرحمن ۲۸۹
۲- پرونده ابوگاردا ۲۸۹
۳- پرونده البشیر ۲۸۹
۴-پرونده الحسن ۲۸۹
۵-پرونده المهدی ۲۸۹
۶- پرونده الورفالی ۲۹۰
۷- پرونده عبداله باندا ۲۹۰
۸- پرونده بارسا ۲۹۰
۹- پرونده بمبا ۲۹۰
۱۰- پرونده بمبا و دیگران ۲۹۰
۱۱- پرونده سیف‌الاسلام قذافی ۲۹۰
۱۲- پرونده گباگبو و بلگود ۲۹۱
۱۳- پرونده گیچرو و بت ۲۹۱
۱۴- پرونده هارون ۲۹۱
۱۵- پرونده حصین ۲۹۱
۱۶- پرونده کاتانگا ۲۹۱
۱۷- پرونده کنیاتا ۲۹۲
۱۸- پرونده خالد ۲۹۲
۱۹- پرونده کانی و دیگران ۲۹۲

۲۰- پرونده لوبانگا ۲۹۲
۲۱- پرونده مباروشیمانا ۲۹۲
۲۲- پرونده موداکومورا ۲۹۲
۲۳- پرونده نگوژولو چویی ۲۹۳
۲۴- پرونده نتاگاندا ۲۹۳
۲۵- پرونده آنگون ۲۹۳
۲۶- پرونده روتو و سانگ ۲۹۳
۲۷- پرونده سیمون گبابو ۲۹۳
۲۸- پرونده یکاتم و نگایسینا ۲۹۳
مبحث دوم: نقد دلایل مخالفان عضویت در دیوان کیفری بین‌المللی ۲۹۴
بند اول: ایالات‌متحده آمریکا ۲۹۵
بند دوم: جمهوری خلق چین ۳۰۳
بند سوم: جمهوری اسلامی ایران ۳۰۶
نمونه سؤال‌های تستی ۳۱۷
پاسخ‌نامه سؤال‌های تستی ۳۲۳
۲۰۰ اصطلاح تخصصی ۳۲۵
مآخذ ۳۳۳

سرآغاز

حافظا ترک جهان گفتن طریق خوشدلی‌ست تا نپنداری که احوال جهانداران خوش است

تحول و پویایی، ازجمله ویژگی‌های دانش حقوق است؛ اما در برخی از رشته‌های حقوقی این تحول بسیار چشمگیرتر و سریع‌تر رخ می‌دهد. دانش حقوق جزای بین‌المللی یا آنچه می‌توان حقوق جزای بین‌المللی نامید، از این نظر مثال‌زدنی است. این تحول به‌قدری تند و رعدآساست که باور برخی از پذیرش آن عاجز مانده، هرچند از واقعیت گریزی نیست. توجه به همین تحولات و واقعیت‌ها، نیازمند شناختی نو و تحلیلی تازه از این دانش پیچیده است. رمز این پیچیدگی ازجمله در ترکیبی بودن آن است. به قول شریف بسیونی این رشته همانند محل تلاقی جریان‌های آبی متفاوت، در رودخانه آمازون است که در عین تفاوت، شانه‌به‌شانه هم حرکت می‌کنند و جریان پرتلاطم رودخانه را می‌سازند. درک این ترکیب و پیچیدگی و ویژگی‌های ذاتی هریک از عناصر سازنده این دانش حقوقی، لازمه شناخت صحیح آن است.

انگیزه اصلی من در نگارش این کتاب، تشویق و اصرار دانشجویان کارشناسی ارشد در طول بیش از بیست ترم تدریس درس حقوق جزای بین‌الملل بوده است. هرچند بضاعت ناچیز من پاسخگوی مطالبه آنها نیست اما خواست به حقی بود که باید اجابت می‌شد.

اهمیت این رشته حقوقی و آثار حقوقی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن، بر زندگی ملت‌ها ازجمله ما ایرانیان امر پوشیده‌ای نیست. ازاین‌رو اهتمام به این دانش و شناخت و تحلیل زوایای مختلف آن به دلالت عقلی، امری ضروری و بی‌توجهی و غفلت، موجب ضرر و عقب‌ماندگی در عرصه پیچیده روابط بین‌المللی است.

فقدان منابع درسی دربردارنده جامعیت و انسجام، ازجمله مشکلات پیش‌رو در کشور ماست. گذشته از آنکه سرفصل‌های وزارت علوم از قافله پیشرفت‌های برق‌آسای موجود، قدری عقب است و خود نیازمند تحول و بازنگری، اما منابع درسی که همین سرفصل‌ها را پوشش دهد نیز به‌قدرِ کفایت موجود نیست. این کتاب تلاشی است درجهت پاسخ به این نیاز علمی کشور. مطالب **مطابق سرفصل درس حقوق جزای بین‌المللی مقطع کارشناسی ارشد رشته‌های حقوق بین‌الملل و حقوق کیفری**، با سبکی روان و آموزشی و با رعایت محتوای منطقی یک کتاب که شناخت درستی از این دانش حاصل کند، به نگارش درآمده است. ازاین‌رو، مبانی و مفاهیم اساسی، تعریف، جایگاه و ارتباط این رشته با سایر رشته‌ها، منابع، اصول حاکم بر این

دانش، مفهوم جرم بین‌المللی و مسئولیت کیفری ناشی از آن، اقسام مراجع کیفری بین‌المللی، صلاحیت مراجع کیفری بین‌المللی، اصول حاکم بر تعیین صلاحیت کیفری بین‌المللی، آیین دادرسی کیفری بین‌المللی، همکاری‌های کیفری بین‌المللی، قواعد حل تعارض صلاحیت کیفری که برای نخستین بار به‌صورت تحلیلی ارائه می‌شود، ازجمله مباحث اصلی این کتاب است.

امید آنکه این کتاب قدمی باشد درجهت غنای ادبیات حقوقی کشورمان. از جامعه حقوقی کشور به‌ویژه اساتید بزرگوار، وکلای محترم دادگستری، قضات شریف محاکم و مخصوصاً دانشجویان محترم رشته حقوق امید دارم، اینجانب را از نقد سازنده خود و بیان اشکالات و نواقصی که در این کتاب می‌بینند، محروم نفرمایند که بهترین هدیه است.

دکتر مهدی مؤمنی عضو هیئت‌علمی
دانشگاه پیام نور

www. drmomeni. ir
drmomeni.law@gmail. com

بخش اول

مبانی نظری و مفاهیم اساسی حقوق جزای بین‌الملل

هدف کلی:

آشنایی دانشجویان محترم با مفاهیم اساسی
و اصول حاکم بر حقوق جزای بین‌المللی

فصل اول

تعریف، جایگاه و اصول حاکم بر حقوق جزای بین‌الملل

هدف کلی: آشنایی دانشجویان محترم با تعریف و ارتباط رشته حقوق جزای بین‌الملل با سایر رشته‌های حقوقی و اصول حاکم بر این دانش

اهداف رفتاری:

ـ از دانشجو انتظار می‌رود پس از پایان تدریس؛
ـ دانش حقوق جزای بین‌المللی را تعریف کند.
ـ تشخیص تحول ماهیت حقوق جزای بین‌المللی از آغاز تا کنون.
ـ تشخیص تفاوت دیدگاه سنتی با دیدگاه نوگرا
ـ توضیح ارتباط حقوق جزای بین‌المللی با حقوق بین‌الملل عمومی، حقوق بین‌المللی بشر، حقوق بشردوستانه بین‌المللی، حقوق مخاصمات مسلحانه، حقوق کیفری ملی.

ـ تحولات اصل قانونی بودن جرم در حقوق جزای بین‌المللی را توضیح دهد.
ـ ویژگی‌های اصل قانونی بودن مجازات را بیان کند.
ـ مصونیت جزایی دیپلماتیک در محاکم کیفری ملی و بین‌المللی را توضیح دهد.
ـ اصل تفسیر مضیق در دادرسی‌های کیفری بین‌المللی را توضیح دهد.

گفتار اول: تعریف حقوق جزای بین‌الملل

این دانش یک نظام حقوقی ترکیبی است که محتوی اجزای متعددی است و به اقتضای وظایف هر یک از آنها، اهداف متعددی دارد. پیشگیری از جرایم بین‌المللی، مبارزه با بی کیفرمانی، ایجاد عدالت کیفری بین‌المللی، ازجمله این اهداف هستند.[1] بدین‌ترتیب حفظ و اعاده نظم عمومی بین‌المللی، هدف اساسی این دانش است. این رشته ترکیبی مجموعه‌ای از قواعد بین‌المللی است که به توصیف جرایم بین‌المللی و آیین دادرسی کیفری بین‌المللی و نیز لزوم اقدام دولت‌ها به تعقیب و مجازات حداقل برخی از آن جرایم می‌پردازد.[2]

1. M. Cherif Bassiouni, International CriminalLaw, v. 1, Third Edition, Martirus Nijhoff Publishers, 2008 , p. 3

۲. کسسه، حقوق کیفری بین‌المللی، ترجمه اردشیر امیر ارجمند و دیگران، جنگل، تهران،۱۳۸۷، ص ۱۷.

این دانش ترکیبی دربردارنده قواعد ماهوی و شکلی و دارای جنبه عمومی و اختصاصی است.[۱]

شناخت چیستی جرایم بین‌المللی و ارکان و عناصر متشکله آنها، قواعد راجع به مسئولیت کیفری، شرایط تعقیب بین‌المللی از سوی دولت‌ها ازجمله قواعد ماهوی و چگونگی دادرسی کیفری بین‌المللی، اختیارات و وظایف مقامات قضایی و نحوه تجدیدنظرخواهی از احکام مزبور ازجمله قواعد شکلی این رشته است. جنبه عمومی این دانش به تبیین اصول و قواعد کلی حاکم بر این رشته، ازجمله؛ صلاحیت‌ها و اصول قانونی بودن می‌پردازد. جنبه اختصاصی آن، ازجمله به تبیین عناصر اختصاصی هریک از جرایم بین‌المللی و نوع و میزان مجازات هریک از آنها می‌پردازد.

مجموع تعاریف به‌عمل‌آمده از این رشته حقوقی از آغاز ایجاد آن به شکل آکادمیک یعنی پس از محاکمات نورنبرگ در نیمه قرن بیستم تاکنون، قابل‌تقسیم‌بندی در دو دیدگاه سنتی و نوگرا هستند.

مبحث اول: دیدگاه سنتی

این دیدگاه، با اصالت و حتی انحصار قائل شدن برای حقوق بین‌المللی عمومی، حقوق جزای بین‌المللی (ICL) را جزئی از آن می‌دانست و بر جدایی و نفی قرابت این رشته با حقوق کیفری ملی و نیز الزامات دادرسی عادلانه تأکید داشت. در این دیدگاه با قاطعیت این دانش، شاخه و رشته‌ای از حقوق بین‌المللی عمومی محسوب و معرفی می‌شد.

تا چند دهه پس از محاکمات نورنبرگ، حقوق‌دانان فرانسوی از دو تعبیر Droit Penal International به معنای حقوق جزای بین‌المللی و Droit International Penal به معنای حقوق بین‌المللی جزایی استفاده می‌کرده‌اند؛ اما امروزه حقوق‌دانان فرانسوی با پرهیز از تفکیک سنتی، تعبیر Dtoit Penal International را در مفهوم وسیع آن‌که شامل هر دو جنبه این رشته می‌باشد، به‌کار می‌برند.[۲]

البته در منابع انگلیسی همواره از اصطلاح International Criminal Law استفاده شده است.

---

1. Ferrando Mantovani, The General Principles of International Criminal Law:The Viewpoint of a National Criminal Lawyer,Journal of International Criminal Justice 1, 2003, pp. 26- 38.

۲. رضا فیوضی، حقوق بین‌المللی کیفری، دانشگاه تهران، ۱۳۸۶، صص ۷-۵.

علی خالقی، جستارهایی از حقوق جزای بین‌الملل، شهر دانش، ۱۳۸۸، ص ۱۶.